THIS ARTICLE WAS WRITEN FOR EDUCATIONAL PURPOSES

NÁSTIN ODĚVŮ V ČÍNĚ V DOBĚ PANOVÁNÍ DYNASTIE MING (1368-1644)

Přeloženo a obrázky převzaty z knihy Chinese Clothing, An Illustrated Giude, Garrett, V., Hong Kong, 1994

Ing. Martina Hřibová, Ph.D.

Oficiální oděvy mužů

General Zhu Yuanzhang, první císař z dynastie Ming, vládl z Hongwu. Původně dvůr a vláda sídlil v Nanjingu na jihu, jelikož to bylo dále od Mongolů. Třetí císař r. 1421 přestěhoval sídelní město do Pekingu a začal přestavovat město jako součást obrany severu. Císař Hongwu vládl 30 let, během kterých položil základy Zakázaného města, opevnil severní hranici a zvětšil území Číny připojením Mandžuska a Koreje. Mongolové pokračovali v útocích a r. 1449 zajali vládnoucího císaře a zaútočili na Peking. Mingské armádě se podařilo Mongoly porazit a dokonce je přesvědčit, že bude výhodné žít v míru. Země se stabilizovala a Číňané mohli obnovit tradice.

V nestabilním období na počátku dynastie Ming Číňané nosili těsné mongolské oděvy stejně jako v předchozí éře Yuan. Císař Hongwu se snažil zmenšit vliv Mongolů zdůrazňováním nutnosti návratu zvyků a oděvů dřívějších dynastií, zejména Han, Tang a Song. Některé pokyny ohledně oděvů byly vydány v třetím, šestnáctém a znova v dvacátém čtvrtém roce jeho vlády (1391). Vydání *Da ming hui dian* (stanov dynastie r. 1587) císařem Wanli začlenilo změny provedené v průběhu vlády císařů Yongla (1402-24) a Jiajinga (1521-67).

Oděv císaře

Oblečení císaře se rozlišovalo na pět hlavních skupin: ceremoniální, válečné z usně, běžné válečné, společenské a běžné ošacení.

Ceremoniální šat

1

Zvaný *gun mian* se nosil v průběhu obětních rituálů Nebi a Zemi v chrámech, v císařském rodovém chrámu, v prvním dni lunárního nového roku a o letním slunovratu (obr. 1). Při těchto příležitostech měl císař na hlavě plochý klobouk z černého hedvábí lemovaný červenou zavázaný pod bradou. Obdobný nosili císaři v předchozí dynastii Han. Dvanáct řetězců z bílého nefritu bylo pověšeno vpředu a vzadu, aby chránilo obličej. (Číslo 12 je považováno za nebeské, příznivé). Černý hedvábný „kabátec“ s širokými rukávy sahající na boky se zapínal na pravou stranu a byl lemovaný a zdobený na rukávech draky a bažanty. Ke kabátci byla přišita žlutá sukně ze sedmi dílů (*shang*). Pod tím byla spodní róba s páskem kolem krku zdobeným symbolem *fu* (velké S hlavami k sobě).

Dvanáct Symbolů Císařské Autority, které se poprvé objevily na obětním oděvu dynastie Zhou a poté i Han (206 přnl.-220 n.l) byly umístěny na vnějším „kabátci“ a sukni. Pouze císař mohl nosit všech 12 symbolů, které symbolizovaly kosmickou hodnotu a stanovovaly císaře Vládcem Vesmíru. Do oděvu bylo vetkaných 6 symbolů: slunce na levém rameni a měsíc na pravém, seskupení sedmi hvězd Velkého draka nad horami na zádech, a drak a bažanti na obou rukávech. Na tylové sukni bylo hedvábím vyšito druhých 6 symbolů. Všechny se objevovaly v párech a společně vytvářely 4 řady: obětní pohár, vodní tráva, zrno prosa, plamen, obětní sekyra a symbol *fu*, znázorňující síly dobra a zla.

Kožený opasek s nefritovými destičkami byl protažený dlouhým rovným plátem zvaným *bi xi* (někdy překládáno jako „kryt kolen“). *Bi xi* byl ze žlutého tylu vyšívaného vzory zlatých draků a plamenů a nosil se vpředu na sukni od pasu ke kolenům. Slavnostní šat byl doplněn botami s dřevěnou podrážkou a zvednutou špičkou rozpůlenou uprostřed.

Popsaný oděv se tradoval již od dynastie Zhou a zahrnoval části oblečení z dynastie Han.

2

Zbroj z usně

Zbroj z usně císař oblékal na audience prvního a patnáctého dne lunárního měsíce, při prohlášeních a když přijímal vyslance a dary z ciziny. Název je odvozen od čepice zvané *pi ban*, původně vyrobené z kůže bílého soba, ale od dynastií Sui a Tang z propleteného ratanu potaženého tylem (obr. 3, 4). Císařská verze měla 12 vrcholků, princova 9. Oděv měl velmi široké rukávy a zapínala se vpravo. Nosila se přes nabíranou sukni staženou koženým opaskem s *bi xi* a stužkami. Pod tím byl vnitřní oděv a pásek kolem krku byl ozdobeným symbolem *fu*.

Běžná zbroj

Tuto zbroj císař nosil na válečných výpravách. Střihově se nelišila od tzv. zbroje z usně, ovšem byla z tmavě červeného tylu oblečeného přes sukni v jiném odstínu červené. Obuv byla též červená. Přilba měla 12 vrcholků.

3

4

Společenské oblečení

Při společenských příležitostech (s dvořany a hodnostáři) císař používal tmavý oděv se znaky slunce a měsíce na ramenou, medailony s draky vpředu, čtverci s draky na zádech. Široké lemy, kontrastní límce a strany zapínání, a rukávy byly vyšívané celkem 189 draky. K oděvu patřila černá hedvábná čepice s 12 vrcholky, zdobená zlatou přízí a nefrity. K hlavě se připevňovala zlatou jehlicí (obr.4).

Tmavý oděv se oblékal přes spodní oděv zvaný *shen yi*, jehož původ se datuje do dynastie Zhou a který dynastie Han a Song používaly jak při obětních ceremoniálech, tak při společenských příležitostech. *Shen yi* měl rovný výstřih, zapínaný vpravo, dlouhé rukávy zakončené úzkou manžetou a sukni s klíny všitou do švu v pase. Celkově se tento kus šil z 12 dílů.

5

Běžný šat

Při neformálních příležitostech císař oblékal žlutý oděv s kulatým výstřihem, dlouhé rukávy s úzkými manžetami. Čtyři medailony se zlatě vyšitými draky byly umístěny na hrudi, zádech a obou ramenou (obr. 5). Oděv stahoval kožený opasek s nefritovými destičkami. Císař měl vysokou obuv z usně. Pokrývka hlavy se skládala ze dvou kopulí z černého tylu a dvou zezadu vyčuhujících křídel (viz. obr. 6). Císař také nosil korunu podobného tvaru vyrobenou ze zlaté síťky zdobenou profily dvou draků pronásledujících hořící perlu (obr. 7).

6

7

Vývoj dračích rób

Oděvy s draky se poprvé objevují za dynastie Tang a po té Song. Byli to Mongolové Yuanské dynastie, kdo zavedli použití dračích oděvů a proto je dynastie Ming nepřijala oficiálně. Ovšem dračí róby byly rozšířené, jak lze usoudit podle dochovaných zpráv. Byly určeny jako běžné nebo neformální oblečení a také pro níže postavené šlechtice a hodnostáře. Portrét prvního Mingského císaře jej zobrazuje ve stejném oblečení, jako nosili Yuan hodnostáři - žlutý šat s dvěma draky, hlava prvního na hrudi a tělo táhnoucí se na levé rameno, ocas končí až na zádech. Hlava druhého draka je na zádech, ocas se objevuje na pravém rameni a

8

9

vytváří velký límec. Kolem sukně je vodorovný pruh s párem draků. Hlavy draků v horní části oděvu jsou otočené čelem, což byl znak císařů a jeho nejoblíbenějších dvořanů. Ostatní dvořané a hodnostáři mohli mít jen draky z profilu.

Draci svinutí v medailonu – vzor, který zanikl v Yaunské dynastii, byl obnoven r. 1405 oficiálním prohlášením, že „běžné odění“ pro císaře by mělo být žluté s zlatými dračími medailony na obou ramenou a na hrudi a zádech (obr. 8). Je znám portrét císaře Hongwu v oděvu s těmito čtyřmi medailony. Císařův syn a vnuci též mají medailony na červených oděvech. Po té, za vlády císaře Xuande (1424-35), se nosilo 12 velkých medailonů: 4 na horní části jako doposud plus 4 na sukni, vpředu, vzadu a po stranách a jeden předu a druhý vzadu na obou rukávech.

Za vlády císaře Tianshun (1457-64) nastala změna – 8 medailonů bylo na svrchním šatu a 4 na spodní róbě. Byly umístěny 4 na horní části těla, dva vpředu a vzadu na sukni svisle. Poslední čtyři byly na spodním šatu na bocích v páru svisle. Dvanáct symbolů bývalo také umístěno na šatech s medailony (obr. 9), což bylo zavedeno císařem Zhengtongem (1435-49). Císař Wanli (1572-1620) měl všech 12 medailonů na svrchním oděvu, čtyři nahoře, dva vpředu a vzadu a poslední dva na bocích sukně.

Oděvy šlechticů a hodnostářů

Císaři a jejich synové měli několik stylů oděvů a časem se vracely i další druhy dračích svrchníků mezi šlechtu a hodnostáře. Draci s pěti drápy známí jako *long* byli vyhrazeni císaři a jeho synům s císařovnou, dalším vysoce postaveným knížatům a těm šlechticům a hodnostářům, které chtěl císař odměnit. Mang (draci se čtyřmi drápy) nosili knížata, šlechtici a ti, kteří získali vyšší postavení na dvoře a v císařské domácnosti. Mang byly také uděleny jako reprezentativní ošacení hlavním dvořanům a vysokým hodnostářům. Na počátku vlády císař Yogle zavedl zvyk dávat dračí róby národům platícím tribut a nebo jako úplatek za neútočení. Výsledky byly rozmanité. Třeba jeden mongolský náčelník jich několik přijal, ale s nájezdy nepřestal.

10

Obvyklá forma dračí róby měla kulatý výstřih zapínaný vpravo, padala rovně dolů a měla dva hlavní draky vpředu a vzadu přerůstající přes ramena (obr. 10) a později též dolů po rukávech. Důležitější a proto vyhledávanější styl měl dva draky na hrudi a zádech a další dva na rukávech a dole na lemu sukně měl pruh s páry menších draků (obr. 11, příloha A, B, C). Na výšivkách se dole kroutily vlny a ve středu mezi draky se z vln tyčila hora. Z počátku byly róby tmavé a barvy pozadí lemu vyjadřovaly status (žlutý pro nejvyšší a červená pro zbytek), ale později byly lemy ve stejné barvě jako oděv, často v červené, dynastické barvě. Ovšem nosily se i oděvy jiných barev. Císařští tělesní strážci v průvodech měli zelenou, černou a bílou a nejdůležitější z eunuchů ošetřujících císaře měli černé *mang* róby. Pozdější styl měl švy v pase, kam se vkládala nabíraná sukně.

11

Na počátku dynastie bylo mnoho odění z brokátu nebo kesi (jednoho druhu hedvábí) ale později, zejména v časech císaře Wanli, bylo vyšívání většinou saténovým stehem všude, takže hedvábí nebo tyl z hedvábí nebyl vidět. Mnoho lidí a zdrojů bylo vynaloženo na výrobu takového oděvu. Typický oděv měl v průměru 250 stehů na cm^2, celkově více než 6,5 milionu stehů a jeho výroba trvala 8 let (příloha D). Dračí oděvy byly velmi populární zejména na počátku 16. stol a mnoho hodnostářů si je objednávalo volně a ignorovalo nařízení z r.1459, které toto

zakazovalo. Dekret z r.1537 nařízení zopakoval a úředníci s eproto velmi snažili získat od císaře povolení. Několik Mingských dračích oděvů se dochovalo, pravděpodobně proto, že vlastnit jej bylo výsadou a majitelé se proto v nich nechávali pohřbít. Mnoho kusů bylo odvezeno do Tibetu jako dárky a byly přešity podle tibetského *chuba* stylu rovných rukávů. Další byly přešity ve štíhlejším stylu Manchu následující dynastie, mimo oficiálních červených oděvů (to bylo totiž považováno za nešťastné).

Oděvy, které daroval císař

12

R. 1518 císař Zhengde (1505-21) zavedl zvyk dávat oděvy šlechticům a členům dvora. Každý šat byl vyšíván v závislosti na postavení (třídě) mytickými tvory umístěných stejně jako na dračích róbách. Mnoho menších zvířat bylo na zádech, hrudi a ramenou a na lemu sukně (obr. 12, příloha E). Podle *Ming Shi* - oficiální historie Mingské dynastie patřila první třídě *dou niu*, doslovně „volí drak“ – drak se třemi a později čtyřmi drápy s rohy zatočenými dolů stejně jako mají dobytčata v severní Číně a ocasem zakončeným dvěma stočeními. Druhá třída měla *fei yu* – „létající rybu“ ve skutečnosti okřídleného draka s rozvětveným rybím ocasem. (Tyto dva mýtičtí tvorové se neobjevují po konci Mingské dynastie). Třetí třída měla *mang* se čtyřmi drápy. Je ovšem možné, že toto umístění bylo mylné, jelikož *mang* by měl být před *fei yu* a *dou niu*. Čtvrté a páté třídě náležel *qilin*, na západě běžně, ovšem mylně, označovaný jako jednorožec. Ve skutečnosti to byla stvůra složená z dračí hlavy se dvěma rohy, šupinatým tělem, štíhlýma nohama a kopyty a huňatým ocasem. Šestá a sedmá třída nosila *bai ze*. Název původně označoval lva, ale v mingské době značil něco jiného. *Bai ze* měl dračí hlavu s dvěma rohy a obvykle bílé lví tělo, kočičí tlapy a barevný chlupatý ocas.

Oděvy pro další příležitosti

13

14

Každodenní šat *pao* jednoduchého střihu s prostým kulatým výstřihem a bočním zapínáním vycházel ze starších vzorů (obr. 13). Rukávy byly dlouhé natolik, že při slavnostních příležitostech kryly ruku. Na obou stranách sukně byly vložené dva díly zvané *bai* na rozšíření. K druhému stylu patřila rovná klopa límce, zapínaní na straně až na boky. V pase byl předem ohnutý opasek s destičkami zdobenými podle postavení. Oděvy byly vyrobeny z 12 metrů hedvábného brokátu nebo jednobarevného damašku a podtrhovaly majitelovu vážnost, bohatství a postavení. Pohyb v nich byl omezený díky množství látky a také proto, že to bylo nepraktické oblečení uzpůsobené sedavému životu u dvora.

Rozdíly podle tříd byly rozpoznatelné podle detailů, jako byla délka róby definovaná podle vzdálenosti od země a šířka rukávů. Vysoce postavení úředníci 1. až 4. třídy například nosili červené oděvy s rukávy širokými tři *chi* (*chi* je čínská stopa, 35cm). 5.-7. třídě náležely tmavě modré a 8. a 9. nosila zelené oděvy. Dokonce i vetkané vzory byly určené – první úroveň měla velké jednoduché květinové motivy, druhá malé jednoduché květinové vzory, třetí roztroušené květiny, šestá a sedmá byly podobné, jen s trochu menšími seskupeními, zatímco osmá a níže měly jen hladkou látku. Použité materiály byly hedvábný brokát, tyl a satén.

Oblečení adeptů připravujících se na zkoušky do státních služeb před tím, než se stanou hodnostáři, bylo stejného střihu. Barva byla krémová nebo světle zelená s širokými pruhy modré nebo černé na manžetách, výstřihu, *bai* a lemu (obr. 14).

Jako neformální nebo spodní oděv muži nosili *bei zi* – užší šat, jehož přední díly se nepřekládaly přes sebe a zavazovaly se stužkami na hrudi (příloha F). Mohly být zdobeny draky nebo jinými tvory dle zákonů nebo zcela jinými vzory. Spodní oděv se skládal z tenčí hedvábné róby přepásané šerpou v pase, vespod byla krátký kabátec s dlouhými rukávy a volné kalhoty, na které se v zimě ještě oblékaly punčochy ke

kotníkům. Černé po kolena vysoké boty z plsti nebo usně byly vyhrazené císařské rodině a vysokým hodnostářům, adepti a studenti měli černé boty.

Oděv nižších tříd

Normální lidé používali oblečení bavlněné, jelikož kultivace této rostliny byla podporována. V dobách před dynastií Ming bylo běžně rozšířené konopí. Barevná škála byla omezena nařízeními, protože 5 základních barev (žlutá, červená, modrá, bílá a černá) bylo vyhrazeno elitě. Zbytek populace mohl nosit barvy složené (hnědá, zelená) nebo světlé odstíny. Použití výšivky na saténu nebo hedvábí bylo také zakázáno, takže oblečení z bavlny bylo zdobeno tištěnými vzory. Řemeslníci, obchodníci a zemědělci neměli dovoleno nosit vysokou obuv, takže na severu měli kotníkové střevíce z usně a na jihu slaměné sandály.

Doplňky

Muži nosili vlasy svinuté v uzlu připevněném sponkami a černou síťkou ze spletených koňských žíní. Čapka symbolizovala mužnost a tak mladící při dosažení 20 let obdrželi čapky při speciálním obřadu (obr.15). Síťovaná čapka se mohla používat samostatně nebo pod další typy pokrývek hlavy. Šlechtici a úředníci nosili *fu tou* na důležitá jednání s přítomností císaře. Od období Sui a Tang toto byla základní oficiální čepice, též v dynastii Ming. Byla zakulaceného tvaru s dvěma tuhými křídly vzadu, z tylu a nalakovaná. Při všech důležitých událostech se nosila pokrývka hlavy podobného tvaru jako obr. 4 a postavení majitele určoval počet řad vroubků (tab. 1). K méně formální příležitosti se používala černá čtvercová čapka se stužkami visícími vzadu (zvláště úřednicí a adepti). Černá tylová nebo saténová šestistranná čapka náležela nižším třídám, která si tento styl uchovali až do počátku 20. století.

Tab.1

Úřednické čapky a destičky na opasku		
třída	**čapky**	**destičky a stuhy**
1	7 vrcholů	nefritová destička, stužka s čtyřbarevným motivem mraků a fénixem
2	6 vrcholů	destička z nosorožčího rohu, stužky shodné s 1. třídou
3	5 vrcholů	zlatá destička, stuha s motivy mraků a jeřába
4	4 vrcholy	shodné s 3.třídou
5	3 vrcholy	stříbrná destička, stužka s motivem orla
6-7	2 vrcholy	stříbrná destička, stuha s trojbarevným motivem straky
8-9	1 vrchol	černá rohovinová destička, stuha s dvojbarevným motivem mandarinské kachny

Opasky a přezky

Na rozdíl od opasků Yuanské dynastie, Mingské oděvy byly stažené tuhými opasky, které odstávaly od těla. Byly vyrobené z usně, zdobené rohovinovými, nefritovými, zlatými a stříbrnými destičkami a doplněné stužkami a motivy. Destičky označovaly majitelovo postavení a toto bylo jediné předepsané označení na počátku dynastie Ming. Císařský opasek měl větší počet destiček než úřednický. Bylo 5 základních pozic destiček: střední, 2 menší na strany a dvě boční s otvorem vespod na připevnění stužek.

Znaky hodnosti

Znaky hodnosti – *pu zi*, se objevily r. 1391 a byly jediný důležitým oděvním vylepšením mingské konzervativní dynastie. Perské miniatury a čínské dřevoryty zobrazují mongolské šlechtice Yuanské dynastie se čtverci s květinami, ptáky a zvířecími scénami vetkané přímo do látky na hrudi a zádech. Tyto ozdobné čtverce nezobrazovaly postavení, ale Mingský dvůr jimi musel být ovlivněn, když po 20 letech po uchopení moci zavedl znaky příslušnosti.

Císař a jeho synové nosili kulaté medailony zmíněné dříve, s draky o pěti drápech vetkaných nebo vyšitých zlatem a umístěných na hrudi, zádech a obou ramenou. Pozdější typ draka s pěti drápy s velkými jakoby netopýřími křídly, *ying long* také nosili císaři. Pouze císař a synové mohli mít kruhy, takže nižší

třídy měly znaky čtvercové (lichoběžníkové, pozn. překladatele). Znaky se nosily na hrudi a zádech oděvu *pao* a byly velmi široké, bez výrazných hranic, ale čtverec (lichoběžník) měl horní stranu o 3-6 cm kratší než spodní, tím se totiž zajistilo, že celý obrazec bude vidět a nebude zakryt rukama. Vyšité nebo vetkané znaky byly zvlášť, zatímco brokátové pro níže postavené členy císařské rodiny nebo jako ocenění hodnosti byly vetkané přímo do oděvu na zádech nebo k přednímu švu.

Různí podivní tvorové jako *dou niu* (příloha G), *fei yu* a *mang* byli císařem udělováni vysokým hodnostářům za zásluhy. Bylo však zakázáno nosit motiv draka s pěti drápy, pokud jej císař sám neudělil (obr.16). Zeťové, vévodové a hrabata nosili čtverce (lichoběžníky) s vyobrazením *qilina* (příloha H) nebo *bai ze*.

16

Znaky hodnostářů

Úředníci byli rozděleni do devíti tříd, přičemž vojenská skupina se poznávala podle zvířat (tab. 2) a civilní podle ptactva. Další znaky činovníků v civilních službách patřily cenzorům, strážcům zvyků a základních práv a to konkrétně *xie zhai*, mýtické zvíře s šupinatým tělem a rohem k nabodávání darebáků, což symbolizovalo spravedlnost (příloha CH).

Právo nosit takový znak sice uděloval císař, ale úředníci si je museli nechat vyrobit. Znaky byly vytvořeny zvlášť a teprve pak se našívaly na oděv, pro případ, kdy se nositelovo postavení změnilo.

Tab.2

Znaky civilních i vojenských hodnostářů			
	civilní		**vojenští**
třída	**1391-1527**	**1527-1644**	**1391-1644**
první	jeřábi nebo zlatí bažanti	jeřáb	lev
druhá		zlatí bažanti	lev
třetí	páv nebo divoká husa	páv	tygr a/nebo leopard
čtvrtá		divoká husa	
pátá	stříbrný bažant	stříbrný bažant	medvěd
šestá	volavka nebo mandarínská kachna	volavka	panter
sedmá		mandarínská kachna	panter
osmá	žluva nebo křepelka či rajský tyranovec	žluva	nosorožec
devátá		křepelka	mořský koník
nezařazení		rajský tyranovec	

17

Zpočátku měly některé třídy možnost výběru mezi dvěma tvory, což bylo dáno tím, že znaky byly velice drahé, zvláště bylo-li pozadí vyšito zlatem a tak dočasně jmenovaní nebo ti, kteří jmenování očekávali, mohli nosit bud vyšší nebo nižší znaky. Ovšem úspěch byl cennější než náklady a tak se vždy používal vyšší znak. Možnost volby byla zrušena, když se zjistilo, že ambiciózní úředníci využívají situace. Císař Jiajing vydal r. 1527 nový zákon, kde bylo nařízeno nosit znaky jen své třídy.

Zpočátku se zobrazovali dva opeřenci ve symetrické kompozici připravení k letu (obr.17), ale později jeden seděl na skále či větvi a druhý byl nahoře, letící dolů. Nejprve pozadí tvořila pouze obloha, časem se však přidávají pivoňky a další květiny a na konci dynastie také mnoho symbolů pro štěstí. Některé vojenské znaky zobrazovaly dvě sedící zvířata, jiné jen jedno stojící v heraldické póze na skále.

Císařské slavnostní znaky

Slavnostní kruhy a čtverce byly populární ke konci dynastie, zejména za vlády císaře Wanli. Nosili je rodinný příslušníci a členové domácnosti zvláště při těchto slavnostech: Lunární Nový rok, Slavnosti luceren, Slavnosti dračích lodí, Podzimní slavnost, Chong Yang, Zimní slunovrat, císařské narozeniny a

mnohé další (obr.18). Symboly znaků se vztahovaly k tématu slavnosti stejně jako k přání štěstí a dlouhého života. Obvykle se kombinovaly dva znaky, aby se oděv mohl používat při obou příležitostech. Např. tykev na novoročním vzoru mohla mít baldachýn, takže se podobala lucerně, což bylo vhodné pro slavnost luceren o 14 dní později (příloha I).

18

Tak velké množství slavností bylo díky tomu, že Mongolští císařové předchozí Yuanské dynastie je vytlačili až na neoficiální úroveň. Mongolové a Mandžukové ostatně útočili dál a tak byly tyto slavnosti odreagováním. A na konec dvorní eunuši, kteří tradičně měli velkou moc nad císařskou rodinou, měli tyto festivaly rádi jako prostředek proti stereotypu a také díky náročným přípravám bylo méně času na intriky, které by je případně mohly stát místo.

19

Ženské oděvy

Císař mohl mít neomezené množství žen a manželek, ovšem jen jedna mohla být jmenována císařovnou. Císaři si vybírali ženy z dcer níže postavených vojenských hodnostářů a běžných lidí, aby tak předešli možnosti, že manželčini příbuzní z vysokých kruhů by získali příliš velkou moc. Dále aby ženy neměly velký vliv, tak byly izolovány ve svých apartmánech v Zakázaném městě. Žádný muž mimo císaře a eunuchů neměl dovoleno vstoupit do této oblasti, dokonce ani lékaři. Ženy dvora tak byly lapeny jako ptáčci ve zlaté kleci a trávily dny malováním, tkaním a spřádáním plánů (obr.19).

20

Císařovnin oděv

Obřadní oděv císařovny byl vyroben z tmavě modrého hedvábí s velmi širokými rukávy téměř tahanými po zemi, rovným zapínáním na pravou stranu a dlouhou sukní. Róba byla zdobena párem bažantů, pruhy s draky dekorovaly výstřih, manžety a lem. (obr. 20). Vyztužený opasek s destičkami posázenými klenoty ležel v pase a visel z něj *bi xi* v barvách ladících k šatu. Postavení bylo znázorněno vyšíváním kolem krku zdobené zlatem a nefritem sahajícím na hruď, což se zvalo *xia pei* a bylo předchůdcem obřadních vest Qingské dynastie. *Xia pei* se nosil od 5.stol pnl, oblíbený byl i v Sui a Tang dynastiích a ženy Mingské císařské rodiny stejně jako hodnostářů jej používaly při slavnostech i méně formálních příležitostech. Viz. tab.3

21

Vzory na ženském *Xia Pei* jako znak postavení	
postavení	**vzor**
císařovna	draci
císařovy konkubíny, ženy princů a princezny	fénixové
ženy vévodů, markýzů, hrabat a hodnostářů 1. a 2. třídy	bažanti
ženy hodnostářů 3. a 4. třídy	pávi
ženy hodnostářů 5. třídy	mandarýnské kachny
ženy hodnostářů 6. a 7. třídy	rajský tyranovec
ženy hodnostářů 8. a 9. třídy	květiny

22

Při formálních setkáních císařovny nosily červený oděv, který se otvíral ve středu, měl široké rukávy a byl zdobený bažanty a zakončený pruhy s draky. K tomu patřil červený *xia pei*. Pro méně důležité události jako oslava narozenin oblékaly dlouhou nabíranou sukni s *bei zi* mnoha stylů: některé měly úzké rukávy, jiné široké, ale hlavním znakem bylo otevření ve středu hrudi bez přeložení. Obvykle sahaly do půli lýtek a často měly vysoké rozparky a používaly se zvláště v chladnějších měsících. Často byly

z červeného nebo modrého hedvábí vyšívané motivy draků (příloha J) a oblékaly se přes červenou hedvábnou blůzu s volnými rukávy (příloha K) též zdobenou draky. V zimě bylo *bei zi* z vatovaného hedvábí nebo bavlny.

Koruna fénixe vyrobená z peří ledňáčka, světle modrého emailu, šňůr perel byla zdobená devíti draky, čtyřmi fénixi a 12 květinami. Pro neformální události císařovna nosila korunu s méně fénixy (obr. 21). Jindy také mohla mít korálovou korunu fénixe a žlutou bohatou róbu z hedvábí nebo tylu s *xia pei* tmavě zeleným vyšívaným vzory zlatých mraků a draků (obr. 22).

Oděvy manželek šlechticů a hodnostářů

Manželky šlechticů a hodnostářů nosily na formální setkání róby s širokými rukávy a bohatou sukni (obr. 23) nebo eventuálně blůzu s volnými rukávy a červený nebo tmavě modrý svrchní oděv s krátkými rukávy. Na šatu byl připojen znak postavení jejich manželů. Nezapomněly na xia pei a korunu fénixe. Dračí róby odpovídaly manželově třídě, ovšem hlavní draci byly otočení opačně, přední přes pravé rameno a zadní přes levé (obr.24).

Neformální ženské oblečení bylo vcelku těsné v porovnání s mužskými protějšky - vesta s velkými rukávy spolu s dlouhou sukní táhnoucí se po zemi (obr.25). Oblíbené byly světlé barvy sukně, která se postupem doby rozšiřovala. V 17. století tak již byla velmi bohatá a na lemu vytvářela bohaté barevné záhyby. Konce šerpy v pase s připojenými malými voňavými váčky spadaly k zemi.

Ženy dvořanů, šlechticů a příslušníků císařské rodiny také nosily upnuté *bei zi* buď bez rukávů, které bylo oblíbenější, jelikož dovolovalo větší volnost pohybu nebo s rukávy, které se v průběhu doby výrazně zvětšily. Tento oděv byl také používán jako slavnostní šat níže postavených žen. Zdobné pruhy lemovaly přední okraje a manžety. (obr, 26,27).

Neobvyklý styl oděvů sahajících do půli lýtek byl sešitý z kousků různě barevných látek. Zapínal se na boku stejně jako oděvy budhistických mnichů. Původně byl vzor symetrický a kousky byly čtvercové, ale později byly velmi nepravidelné a dokonce z různých druhů látek. Vzhledem k podobnosti s rýžovými poli byl oděv zván *shui tian yi* (oděv rýžového pole). Oblíben ještě i na počátku dynastie Qing.

Spodní oblečení žen se skládalo z páru volných kalhot,

23

24

25

26

27

28

stažených v pase šňůrou a ponožek. Přes hruď se nosil otevřený živůtek zapínaný buď vpředu na knoflíky nebo vzadu na tkanice (obr. 28). K tomu ženy nosily krátký kabátec vpředu zapínaný na knoflíky, s vysokým límcem.

Bylo mnoho rozdílných účesů, po nejvíce spletení do drdolů pomocí jehlic s drahokamy nebo sítěk. Jestliže byly vlasy krátké, tak se mohly připínat umělé drdoly. Šátky na hlavu z černého saténu nebo tylu v létě nosily jak dívky, tak starší ženy

Znaky hodností

29

Císařovna a vysoce postavené šlechtičny jako manželky následníků nosily čtvercové znaky s fénixi nebo *feng huang*, mýtickými ptáky. Fénix byl pokládán za krále ptáků, který se objevuje pouze v časech míru a hojnosti. Byl zobrazován se slepičí hlavou, hadím tělem, želvími zády a dlouhým vlnitým ocasem. Lidé jej považovali za božího ptáka schopného letět do nebes, produkt slunce nebo ohně a často jej znázorňovali hledícího do slunce.

Opeřenci bývali obvykle v párech, přičemž jeden (feng) s dlouhým zubatým ocasem zastupoval ženskost a druhý (huang) s kroutící se chocholkou reprezentoval mužskost (příloha L). Méně významné princezny měly menší ženské fénixy zvané *luan* na květinovém pozadí. Ženy šlechticů a princezny mimo přímý okruh císařovy rodiny nosily bažanty, ženy civilních i vojenských hodnostářů směly mít jen znaky odpovídající manželovu postavení (obr. 29, příloha M)

Obuv

30

Kult ovazování nohou, aby byly co nejmenší, byl již v tomto období v Číně praktikován. Udává se, že začal v průběhu přibližně padesáti let mezi koncem dynastie Tang a začátkem Song. Jedním z vládců této doby byl Li Yu a traduje se, že jeho oblíbená manželka Yaoniang si během tance ovazovala nohy jako znak nového měsíce. Móda se mezi ženami na dvoře rozmohla, ale v následující dynastii Song bylo ovázání až takové, že znemožňovalo tanec. Během dynastie Ming zvyk vzkvétal a rozšířil se i mezi ženy mimo dvůr, až se stal běžným v téměř celé Číně. „zlaté lilie“, „zlatý lotos“ a podobně byly obvyklé eufemismy popisující ovázané nohy a tato velmi bolestivá móda se udržela až do počátku 20. století.

Na zakrytí oteklých kotníků způsobené stažením nohou se nosily punčochy z hedvábí s vyšívanými lemy přetaženými přes boty. Zavazovaly se šňůrkami kolem lýtka a spodní kalhoty byly zastrčené dovnitř. Ovázání nohou se vyměňovalo po koupeli, ale boty a punčochy byly tradičně poslední částí oděvu, která se svlékala v loži při milování, protože malé nožky a jejich „vůně“ byla považována za silné afrodisiakum.

Pár bot na vysokém podpatku patřícím císařovně Xiaojing byl nalezen v hrobce Wanli. Vršek je saténový a vyšívaný symboly dlouhověkosti, borovic a bambusu, a podrážka je vyrobena z vrstev papíru protažených čistým saténem. Některé vysoké podrážky byly vyrobeny z kafrového dřeva. Nosily se také boty se zvednutou špičkou a plochou podrážkou vyrobenou z vrstev prošité bavlny a na povrchu vyšívané (obr. 30)

Poděkování
Děkuji knihovně University of Illinois, Champaign, Urbana, USA za zapůjčení literatury.

Obrázky
1 Zhu Yuanzhang (1328-98), první císař dynastie Ming, v oděvu pro obětní obřady
2 Stránky z Da ming hui dian zobrazující zbroj z usně
3 *Pi bian*, pokrývka hlavy z spleteného ratanu potaženého tylem, a jehlice, součást kožené zbroje

4 Čapka z černého tylu s 12 vrcholky, zdobená zlatou nití a nefritovými perličkami a jehlicí, součást formálního oděvu, hrob císaře Wanli, Dingling
5 Císař Yogle v běžném šatu, róba se 4 dračími medailony
6 Tylová čepice černě lakovaná se dvěma křidýlky, k běžnému šatu
7 Přilbice ze zlaté mřížky s draky pronásledujícími hořící perlu, nošena císařem Wanli, z hrobky Dinglin, poblíž Pekingu
8 Dračí medailon, pravděpodobně umístěný na rameni róby, s profilem draka. Šupiny vytvořené zlatou nití a podložením, aby se dosáhlo prostorového vjemu. Neobvyklá práce jehlou na hřbetu, nohou a chodidlech. Pozadí z hedvábného damašku, průměr 33,5 cm
9 císař Taichang (1620), v róbě s 8 dračími medailony a 4 na vnitřním oděvu, doplněno 12 symboly. Symbol *fu* je na výstřihu spodního šatu
10 Li Zhen, též známý jako vévoda Cao, první typ oděvu s draky s 5 drápy, ranná dynastie Ming
11 obvyklý typ dračí róby s vodorovnými pruhy draků, z historie rodiny Li
12 Šlechtická reprezentativní róba, pravděpodobně s *qilinem*. Historie rodiny Wu
13 Shen Du (1357-1434), kancléř a odborník na kaligrafii na Hanlinské Akademii, červené *pao* se znakem jestřába.
14 Učenec ve světlém oděvu s černými okraji
15 Rodinný výjev, syn šlechtice dostává čapku v průběhu ceremoniálu oslavující jeho dospělost
16 Císařský znak - drak s pěti drápy, čelní pohled, satén, výšivka na hedvábí, 36x35 cm, Wanliho období
17 Jiang Shunfu (1453-1504), ministr císaře Hongzhi, oděv první třídy s párem jeřábů
18 Přední znak hosnostářů nebo eunuchů nošený ku příležitosti císařových narozenin. Vyšívané zlatou nití, znak *shou*, květ švestky a *wa*n symbol, období Wanli
19 kresba vyšívajícíh a žehlících žen, 1494-1552
20 císařovna Tu (+ 1554), koruna fénixe a róba zdobená páry bažantů
21 koruna fénixe s 6 draky a 3 fénixi, z peří ledňáčka, glazury a drahých kamenů, z hrobu císaře Wanliho
22 koruna fénixe, *xia pei* s spodní dračí róbou
23 blůza a sukně nošená šlechtičnami
24 žena prince v róbě s čtyřprstými draky a *xia pei* s fénixy.
25 dámy v *bei zi* s dlouhými rukávy
26 konkubína císaře Zhengtong, *bei zi* a sukně, diadém
27 pár v ložnici, žena ve svrchníku bez rukávů nebo *bei zi* přes blůzu s širokými rukávy
28 ženské spodní prádlo, živůtky, volné kalhoty zastrčené do punčoch. *Lieb-nu-chuan*
29 znak k oslavám dračích lodí nošený pravděpodobně ženami. Wanliho období
30 botičky s vyšívaným svrškem a přišitou podrážkou

Příloha

A

B

Dračí róba z modrého brokátu se sedmi zlatými mang, 150 cm délka, 190 cm šířka, cca 17. stol
B Portrét Wang Ao (1450-1524), vysoce postaveného hodnostáře v dračí róbě s čtyřmi drápy

C

D

C Ošetřovatel v modré dračí róbě, vedoucí koně císaře Jiajing
D Zadní pohled na neformální dračí róbu (čtyři drápy) v užším tibetském stylu. Zapínaní ve středu, stojáček a manžety, 250 stehů na cm^2, indigově modrá, zelená, žlutá a bílá na hedvábí, 121 cm šířka, 1450

E

8

F

8

E Eunuši a dvořané císaře Jiajing

F neformální oděv *bei zi*, s *ying long* – okřídlenými draky. Výšivka na červeném hedvábí. Oděv byl přešit ve stylu Tibetské chuby s klíny pod ramenem

G

8

H

8

G Znak hodnosti zobrazující *dou niu*, barevné hedvábí na zlatém pozadí. Patřil dvořanům 3. třídy, 33 x37cm, 16. stol

H Znak *qilina*, vyšívání, císařský šlechtic, 40 cm, 15.

CH

8

I

8

stol
CH Znak cenzora, xie zhai na tmavě modrém hedvábí, 40x38 cm, 15. stol
I znak vojenské 3.třídy, tygr, vyšíváno zlatem na modrém hedvábném damašku, 38 cm, 17. stol

J

K

8

L

8

J Znak nošený při slavnosti Luceren patřící členům císařské rodiny, vyšívání na hedvábí, průměr 36 cm, Wanliho období
K dvorská vesta bez rukávů císařovny Dowager Li, matky Wanliho, r. 1595, 140 cm délka

L blůza s širokými rukávy vyšívaný draky, nalezeno v hrobce císařovny Xiaojing, ženy Wanliho, dolní oděv po rekonstrukci

M

8

N

8

M Znak princezny, hedvábí, 31x32 cm, období Wanli

N Portrét madam Zhu v červeném *pao*, civilní znak 8. třídy.